

Restitúció és rehabilitálás Szerbiában

A vajdasági tartományi kormány már évekkel ezelőtt felismerte, hogy az Európai Unióhoz olyan ország, vagy régió nem csatlakozhat, ahol nem állították helyre a jogállamiságot a tulajdonlás biztonsága tekintetében, ahol nem kezdődött meg jogi úton, megfelelő törvények beiktatásával, a vagyon visszaszármaztatása, a kárpótlás és a rehabilitálás.

"Nem lehet megfelelő vagyonjogi aktusok mellőzésével napirendre térni egy olyan korszak felett, amelyben kifejezetten ideológiai elvektől vezérelve, önkényesen, önhatalmúlag, bírósági eljárások és ítéletek nélkül embereket fosztottak meg életüktől, forgattak ki vagyonukból, tették családtagjaikat földönfutóvá" - nyilatkozta Szalma József professzor (a képen), az Újvidéki Egyetem jogtudományi karának tanára az MTI belgrádi tudósítójának kérdéseire válaszolva.

"A kérdést csak az államosítással, kisajátítással elvett vagyon visszaszolgáltatásával, kárpótlással, az ideológiailag osztályellenségként megbélyegzett emberek, vagy nemzeti alapon ártatlanul kivégzett, szabadságuktól megfosztott személyektől eltulajdonított vagyon visszaadásával lehet európai módon rendezni" - mondta a professzor a szerb parlament által szeptember végén elfogadott vagyon-visszaszármaztatási és kárpótlási (restitúciós) törvényről, majd az utóbb jóváhagyott szerb rehabilitációs törvényről szólva. Szalma József 2003-ban, a vajdasági kormány felkérésére elnöke volt annak a szakértői és tudományos bizottságnak, amelyet a restitúciós törvény tervezetének a kidolgozásával bíztak volt. A vajdasági parlament elfogadta a bizottság határozattervezetét, amelyet aztán törvényjavaslatként a belgrádi parlament elé utaltak. Ezt a javaslatot a szerb parlament azóta sem tűzte napirendre, nem vitatta meg, következésképpen nem is fogadta el.

"Restitúciós koncepcióm az volt, hogy a privatizációból ki kell hagyni az államosított magánvagyon, mert az jár az eredeti tulajdonosoknak. Az a társadalmi tulajdon képezze az eladásos privatizáció részét, amely adófizetői pénzekből jött létre. Ez nem így történt, hanem úgy, hogy a Vajdaságban, az államosított és nagyon értékes, az itteni embereket közvetlenül is érintő termőföldek fondorlatos módon, az eredeti tulajdonosok kárpótlása nélkül kerültek magánkézbe" - magyarázta a privatizáció hátterét megvilágítva Szalma József. Szerinte a háború utáni államosítással évtizedekre "beállt" egy joghézag a tulajdonlás biztonságának tekintetében. A 2006. évi szerb alkotmány szavatolja ugyan a tulajdon biztonságát a jövőre nézve, de a múltból nem beszél. Márpedig, ha nem helyesbítik a tulajdonlás biztonságát érintő múltban hozott intézkedéseket, akkor hogyan lehet a jövőben kárpótolni azokat, akiktől indoklás nélkül, ideológiai alapon, vagy a "kollektív bűnösség elve" alapján elvették a vagyont.

"Meglátásom szerint bizonyos ellentmondások vannak a szeptember végén megszavazott szerb restitúciós törvény és a később elfogadott rehabilitálási törvény között. Két azonos témáról szóló törvény ugyanis nem mondhat ellent egymásnak" - mondta Szalma professzor, s így folytatta: "Az ellentmondást abban látom, hogy a törvény túlságosan absztrakt, ezért úgy érzem, sok esetben a bíróságon fog befejeződni valakinek a rehabilitációs tárgyalása, mert a törvény egyes szakaszai eltérően értelmezhetőek. Kétségtelen, hogy a rehabilitációs törvény némi előrelépést jelent, de félek, hogy a tágran értelmezhető rendelkezések útvesztőjébe kerülünk".

Az 1944-es atrocitások ügyében Szerbia még mindig nem lépett. Egyes történészek ezt "retorzióként"

magyarázzák, de ilyen fogalmat nem ismer a jogállam. Magyar részről az 1942-ben történt razzia elkövetői elnyerték büntetésüket, az 1944-es magyarelles megtorlások elkövetőiről viszont hallgatnak.

Szalma professzor szerint a restitúciós és a rehabilitációs törvényt egy összefüggő jogi aktusba kellett volna összevonni. Kérdéses, hogy ezek a törvények nem válnak-e "üressé", mert a természetbeni kárpótlás már "ellehetetlenült", a pénzbeli kárpótlást illetően pedig kérdés, hogy gazdaságilag bírja-e az ország; az érintettek többsége ugyanis - tudomása szerint - naturáliákban kéri a kárpótlást, például földtulajdon formájában.

Egyelőre még mindig nem rajzolódott ki a két törvény kompatibilitása, mivel a rehabilitációs törvény végrehajtási záradékát hatvan napon belül hozzák meg. "Ezt én megint halogatásként élem meg. Az angolszász törvényhozásban például már a bevezető rendelkezésekben meghatározzák a törvényben használatos fogalmak jelentését. A két törvény nem konzisztens. Egy törvényt nem lehet a másik fölé helyezni. A restitúciós törvény magában rejti a kollektív bűnösség fogalmát, ennél fogva az érintettektől megtagadja a kárpótlást. Ezzel szemben a rehabilitációs törvény eltekint a kollektív bűnösség elvétől, így engedélyezi a kárpótlást" - fogalmazott az újvidéki egyetemi tanár.

Úgy véli, alkotmányossági szempontból is megtámadható a két törvény, mert ellentétesek a 2006-os szerb alkotmánnyal, annak is a vagyoni jogi garanciákkal foglalkozó részeivel. "Ha egy ország törvényhozása a jogszabályok összhangjára törekszik, akkor nem fogalmazhat az egyik törvényben így, a másikban meg amúgy" - nyilatkozta Szalma József újvidéki egyetemi tanár az MTI-nek.

Varga István (MTI)